

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Кафедра спеціальної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор із науково-педагогічної роботи

Михальченко Н. В.

«28» серпня 2024 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПСИХОЛОГІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ PSYCHOLOGY OF INCLUSIVE EDUCATION

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 016 Спеціальна освіта

016.01 Логопедія. Спеціальна психологія

Освітня програма Логопедія. Спеціальна психологія

2024-2025 навчальний рік

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Карсканова С..В, кандидат психологічних наук, доцент

Викладач: Шапочка К.А., кандидат педагогічних наук, доцент

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент, доцент кафедри психології Чорноморського національного університету ім. Петра Могили Астремська І.В.

Програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної освіти

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

В. о. завідувача кафедри спеціальної освіти (Світлана КАРСКАНОВА)

Програму погоджено з гарантом ОП (Вікторія КИСЛИЧЕНКО)

Анотація

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні є удосконалення підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Дисципліна «Психологія інклюзивної освіти» посідає чільне місце в системі підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти, сприяє оволодінню загальнопредметними та фаховими компетенціями.

Навчальна дисципліна має тісні міждисциплінарні зв'язки з педагогічною деонтологією, риторикою, культурою мовлення корекційного педагога, спеціальною та порівняльною психологією, університетськими студіями.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне навчання, інклюзивна освіта, інклюзивний підхід, інтеграція, психологія.

Abstract

Improvement of specialists' training in higher educational institutions is one of the strategic tasks of education reform in Ukraine. Discipline "Psychology of Inclusive Education" occupies a leading place in the system of training of specialists of special education. The academic discipline has close interdisciplinary connection to pedagogical deontology, rhetoric, speech culture of correctional teacher, special and comparative psychology, university studios.

Key words: psychology, inclusion, inclusive learning, inclusive education, inclusive approach, integration.

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Вибіркова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розробка мультипрезентації однієї із форм новітніх комунікативних технологій з обґрунтуванням теми, завдань, очікуваних результатів	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Семестр	
Загальна кількість годин – 90		7-й	8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Ступінь: бакалавра	Лекції	
		10 год.	
Практичні, семінарські			
20 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
		60 год.	
http://moodle.mdu.edu.ua/my/		Вид контролю: залік	

Мова навчання – англійська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33%/67%).

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>заочна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	вибіркова	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розробка мультипрезентації однієї із форм новітніх комунікативних технологій з обґрунтуванням теми, завдань, очікуваних результатів	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта	Семестр	
Загальна кількість годин – 90		7-й	8-й
http://moodle.mdu.edu.ua/my	Ступінь: магістра	Лекції	
		4 год	
		Практичні, семінарські	
		6 год	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
80 год			
		Вид контролю: залік	

Мова навчання – англійська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для заочної форми навчання – 10 год. – аудиторні заняття, 180 год. – самостійна робота (11%/89%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Мета курсу: оволодіння студентами компетентностями щодо концептуальних засад інклюзивної освіти, особливостей психофізичного розвитку дітей з особливими потребами, основних принципів і технологій організації взаємодії в умовах інклюзивної освіти.

Завдання курсу:

- Оволодіння студентами категоріально-термінологічним апаратом психології інклюзивної освіти;
- Засвоєння змісту основних принципів та цінностей інклюзивної освіти;
- Оволодіння знаннями щодо міжнародного та національного законодавства у сфері інклюзивної, зарубіжного досвіду;
- Засвоєння основних принципів та технологій організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти;
- Розвиток професійних знань та умінь щодо роботи з дітьми з особливими потребами.

Передумови для вивчення дисципліни: спеціальна, порівняльна психологія, логопсихологія, університетські студії, спеціальна, порівняльна педагогіка, педагогічна деонтологія, риторика, культура мовлення корекційного педагога..

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

ПРН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

ПРН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

ПРН9. Мати навички комплектування та організації діяльності спеціальних закладів освіти, спеціальних груп у закладах дошкільної освіти, спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти тощо.

ПРН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

ПРН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

1. 3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Особистісні:

ЗК-1.1. Світоглядна компетентність Здатність до розуміння предметної області професійної діяльності; володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, вчень, які формують наукову картину світу; вміння відстоювати власні стратегії професійної діяльності.

ЗК-1.2. Морально-етична компетентність. Здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі;

ЗК-1.4. Соціокультурна. Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей;

здатність до орієнтування у соціальних ситуаціях, розуміння соціального контексту художніх творів. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції фахівця-дефектолога, вихователя дітей із порушеннями психофізичного розвитку, асистента вчителя. Здатність до цінування та повага до різноманітності і мультикультурності; надання рівних можливостей учням різних національностей та різних розумових здібностей, толерантне ставлення до їхньої культурної спадщини, індивідуальних особливостей. Знання найвидатніших культурних здобутків України; уміння застосовувати культурологічні знання на практиці; естетичний досвід

II. Фахові:

ФК.- 1 Теоретико-методологічна. Здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з обмеженими психофізичними можливостями; здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності).

ФК.- 2 Спеціально-методична. Здатність до застосування психолого-педагогічних, корекційно-методичних та фахових знань; вміння відбирати і систематизувати діагностичний, корекційно-педагогічний матеріал з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей тих, хто навчається; здатність застосовувати відповідні методи, прийоми, форми засоби реабілітації і корекційного навчання та виховання; досвід організації корекційно-педагогічного і навчально-реабілітаційного процесів; формування системи дидактико-методичних знань і умінь; здатність удосконалювати власну професійну діяльність. Здатність здійснювати освітньо-корекційний процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб осіб з порушеннями розвитку (мовлення, слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату тощо) в спеціальних та інклюзивних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах; реабілітаційних установах.

ФК.- 3 Комунікативно-педагогічна. Здатність до застосування знань основних принципів, правил, прийомів і форм педагогічної комунікації; вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях, продумано й виважено будувати процес корекційно-педагогічного спілкування; здатність налагоджувати продуктивну професійно-корекційну і навчально-реабілітаційну взаємодію, суб'єкт-суб'єктну комунікацію.

ФК.- 4 Проектувальна. Здатність до застосування знань основних видів і технологічних підходів до планування власної професійно-корекційної діяльності; вміння здійснювати поточне планування, визначати умови його практичної реалізації, вміння планувати, організовувати і результативно здійснювати корекційно-педагогічний процес у загальноосвітніх та спеціальних закладах освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного та шкільного віку.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Credit 1. Philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.

Topic1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education

Topic 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.

Topic 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.

Credit 2. Psychological support of inclusive education

Topic 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools

Topic 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.

Topic 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.

Topic 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.

Credit 3. Resource opportunities for inclusive and special education.

Topic 8. Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.

Topic 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership.

Topic 10.. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education.

Кредит 1. Філософія інклюзивної школи, обговорення інклюзивної освіти.

Тема 1. Інклюзивна освіта: прагматичне визначення, запитання, побоювання, переконання та практичні поради щодо інклюзивної освіти

Тема 2. Зарубіжний досвід упровадження інклюзивної освіти/ Реалізація основних принципів інклюзивної освіти у країнах Європи.

Тема 3. Інклюзивна освіта в Україні, проблеми та шляхи їх вирішення.

Кредит 2. Психологічний супровід інклюзивної освіти

Тема 4. Актуальність проблеми психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх навчальних закладах

Тема 5. Алгоритм психологічного супроводу навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі.

Тема 6. Роль психолога в роботі з дитиною з психофізичними вадами. Освітні потреби дітей з вадами слуху та глухих найкраще можуть бути задоволені на загальноосвітніх класах.

Тема 7. Роль практичного психолога у формуванні ставлення до дитини в інклюзії.

Кредит 3. Ресурсні можливості інклюзивної та спеціальної освіти.

Тема 8. Соціальне виховання дітей в умовах інклюзивної освіти Соціальне виховання дітей дошкільного віку та шляхи подолання упередженого ставлення до дітей з особливими потребами.

Тема 9. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище. Батьки та інклюзія: приклади справжнього педагогічного партнерства.

Тема 10. . Проблема налагодження гуманних, партнерських стосунків між усіма учасниками навчально-виховного процесу в умовах інклюзивної освіти.

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усьо- го	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	сп
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. . The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.						
Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	10	2	2	2		4

Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	10	2	2	2		4
Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	10					10
Усього:	30	4	4	4		18
Кредит 2. Psychological support of inclusive education						
Тема 4 The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	10	2	2	2		4
Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	10	2	2	2		4
Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	10					10
Усього:	30	4	4	4		18
Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.						
Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	8	2	2	2		2
Тема 8. . Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.	8					8
Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true	8					8
Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education.	6					6
Усього:	30	2	2	2		24

Заочна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	Усьо-го	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	сп
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. . The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.						
Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education		2				
Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.						
Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.			2			
Усього:		2	2			

<i>Кредит 2. Psychological support of inclusive education</i>						
Тема 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in a secondary school.						
Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.		2				
Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.			2			
Усього:		2	2			
<i>Кредит 3 Resource opportunities for inclusive and special education.</i>						
Тема 7 The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.						
Тема 8. . Social education of children in an inclusive educationSocial education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.						
Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership.						
Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education.			2			
Усього:	90	4	6			80

**4.Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. . The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.</i>		
1	Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	2
2	Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	2
3	Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	
<i>Кредит 2. Psychological support of inclusive education</i>		
4	Тема 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	2
5	Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	2
6	Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	
<i>Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.</i>		
7	Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	2
8	Тема 8. . Social education of children in an inclusive educationSocial education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs	

9	Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership.	
10	Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education.	
Всього:		10

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.</i>		
1	Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	2
2	Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	
3	Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	
<i>Кредит 2. Psychological support of inclusive education</i>		
4	Тема 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	
5	Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	2
6	Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	
<i>Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.</i>		
7	Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	
8	Тема 8. . Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.	
9	Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership.	
10	Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education.	
Всього:		4

5. Теми практичних занять

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. . The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.</i>		
1	Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	2
2	Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	2
3	Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	2
<i>Кредит 2. Psychological support of inclusive education</i>		
4	Тема 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	2

5	Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	2
6	Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	2
<i>Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.</i>		
7	Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	2
8	Тема 8. Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.	2
9	Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership.	2
10	Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education	2
Всього:		20

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education.</i>		
1	Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	
2	Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	
3	Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	2
<i>Кредит 2. Psychological support of inclusive education</i>		
4	Тема 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	
5	Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	
6	Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	2
<i>Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.</i>		
7	Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	
8	Тема 8. Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.	
9	Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership	
10	Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education	2
Всього:		6

7. Самостійна робота

Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість
-------	------------	-----------

		ГОДИН
Кредит 1. . The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education..		
1	Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	4
2	Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	4
3	Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	10
Кредит 2. Psychological support of inclusive education		
4	Тема 4 The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	4
5	Тема 5. Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	4
6	Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	10
Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.		
7	Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	2
8	Тема 8. . Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.	8
9	Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership	8
10	Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education	6
Всього:		60

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. . The philosophy of inclusive school, discussion of inclusive education..		
1	Тема 1. Inclusive education: pragmatic definition, questions, concerns, beliefs and practical advice on inclusive education	6
2	Тема 2. Foreign experience in the implementation of inclusive education / Implementation of the basic principles of inclusive education in Europe.	8
3	Тема 3. Inclusive education in Ukraine, problems and ways to solve them.	10
Кредит 2. Psychological support of inclusive education		
4	Тема 4. The urgency of the problem of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in secondary schools	8
5	Тема 5 Algorithm of psychological support of education and development of children with special educational needs in a secondary school.	10
6	Тема 6. The role of a psychologist in working with a child with mental and physical disabilities. The educational needs of children with hearing impairments and the deaf can best be met in general education classes.	10
Кредит 3. Resource opportunities for inclusive and special education.		
7	Тема 7. The role of a practical psychologist in shaping the attitude to the child in inclusion.	6

8	Тема 8. . Social education of children in an inclusive education Social education of preschool children and ways to overcome prejudice against children with special needs.	8
9	Тема 9. The role of the family in the process of integrating a child with special educational needs into the socio-cultural environment. Parents and inclusion: examples of true pedagogical partnership	8
10	Тема 10. The problem of establishing humane, partnership relations between all participants in the educational process in an inclusive education.	6
	Всього:	80

8. Індивідуальне науково-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання складається з двох напрямів :

I – підготовка та захист контрольної роботи (для студентів ЗФН);

II – розробка програми індивідуального розвитку дитини (для студентів ДФН).

Підготовка та захист контрольної роботи

Основне завдання цього виду діяльності: навчити студентів підбирати та аналізувати літературу, добирати необхідний матеріал, структурувати його відповідно теми; навчитися обґрунтовувати свою т. зору. Формувати уміння та навички виконувати контрольні завдання.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- 1) ознайомлення з літературою з теми;
- 2) складання плану;
- 3) написання контрольної роботи; підготовка презентації до теми, одного питання з переліку тем курсу.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР).

Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацьовувати літературу з теми, складання програми тренінгу.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно: в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та

практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.

Студенту виставляється дуже добре: достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

Студенту виставляється добре: в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, не достатньо використовує обов'язкову літературу. При відповідях на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.

Студенту виставляється достатньо В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.

Студенту виставляється мінімальний задовільно. Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.

Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 3 кредити

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	KP	Накопичувальні бали/ сума
20	22	19	19	20	21	18	22	19	20	100	300/100

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати, конспекти першоджерел, структурно-логічні схеми), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: лекція, бесіда, дискусія, диспут, пояснення, розповідь, проблемний виклад, частково-пошукові, пошукові, дослідницькі, рольова гра, ділова гра. Наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

12. Рекомендована література

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про вищу освіту» // Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція— Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» - Документ 651-XIV, чинний, поточна редакція — Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
4. Інструктивно–методичні рекомендації МОН щодо організації інклюзивного навчання в закладах освіти. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodiki-inkluzia>.
5. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, 1960. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174
6. Конвенція про права дитини, 1989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 1966. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
8. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. – К. : 2018. – 252 с.
9. Наказ «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти» (Документ z0945-18, чинний, поточна редакція — Прийняття від 01.08.2018). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0945-18#n20>.
10. Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) 2017/2018 навчальному році. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodiki-inkluzia>.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 року N 545 «Про затвердження положення про інклюзивно-ресурсний центр». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-p>
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 N 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-p>
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. N 88 «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-vikoristannya-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzhetu-miscevim-byudzheta-na-nadannya-derzhavnoyi-pidtrimki-osobam-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-2018-roci>
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 р., N 22 «Про підвищення оплати праці педагогічних працівників. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-pidvishennya-oplati-praci-pedagogichnih-racivnikiv>
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 N 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами». – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP170863.html
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», із

- змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-p>
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р., N 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-p>
18. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mim.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/НРК.pdf>.
19. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти : наказ МОН України №600 від 01.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about>
- Базова**
20. Акімова О. М. Основні аспекти інклюзивної освіти у підготовці майбутніх учителів початкових класів / О. М. Акімова // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2014. – Вип. 35. – С. 12–18.
21. Бовкуш К.П. Готовність педагога до інклюзивної освіти / К.П. Бовкуш // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – №4 (48). – С. 3–9.
22. Вавіна Л. Створення інноваційного навчально-виховного середовища як головна умова комплексної реабілітації дітей із розладами зору / Л. Вавіна // Дефектологія. – 2001. – № 4. – С. 11-13.
23. Демченко І. І. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти : автореф... дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти», 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / І. І. Демченко; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2016. – 46 с.
24. Етика спілкування з людьми з інвалідністю [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naiu.org.ua/useful/etika-spilkuvannya/>.
25. Житвай С. А. Супервизия как метод сопровождения деятельности педагогов / С. А. Житвай. // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. LXV междунар. науч.-практ. конф. – 2012. – С. 52–58.
26. Заєркова Н.В. Індивідуальне оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. Технологія «портфоліо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/lanalana63/ss->
27. Захарчук М. Є. Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс] / М. Є. Захарчук. – Режим доступу : <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.
28. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. [кол. авторів: Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В., Буров С. Ю., Азін В. О., Грибальський Я. В., Найда Ю. М.]; за заг. редакцією Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В. – К., 2012. – 216 с.
29. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні : науково-методичний збірник. – К. : 2007.
30. Карсканова С.В. Готовність педагогів до реалізації програми інклюзивної освіти / Актуальні проблеми практичної психології. Збірник наукових праць. Частина І. – Херсон, ПП Вишемирський В. С., 2012 р. – С. 477-483.
31. Карсканова С.В., Варганова К.Є., Ступаченко В.С. Психологічне супроводження інтелектуальної обдарованості як «Маленького паросточка» / Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми практичної психології» : [зб. наук. праць / ред. Кол. І.В. Шапошникова, Н.І. Тавровецька та інш.]. – Херсон : ПП Вишемирський. – 2014. – 340с.
32. Карсканова С.В. Погляди В. О. Сухомлинського та проблеми сучасної інклюзивної освіти / Карсканова С.В., Громова К. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура в сучасній Україні: філософські та

- психолого-педагогічні виміри»: Наукове видання / за ред. І. Є. Поліщук. – Херсон, 2016. – 186 с.
33. Карсканова С.В. Психологічне благополуччя особистості як втілення ідей В.О.Сухомлинського про щасливого педагога / Василь Сухомлинський – від пізнання дитини до створення освітньо-виховної системи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв, МНУ, 2018
34. Карсканова С.В. Використання нарративу як методу соціально-психологічної діагностики особистості / Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 1. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2019. - С. 30 - 35 (Серія: Психологічні науки).
35. Карсканова С.В. Психологічне благополуччя майбутнього логопеда як основа фахової підготовки / Науковий вісник Миколаївського державного університету імені ВО Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. Миколаїв, МНУ, 2019
36. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.education-inclusive.com/shho-take-inklyuziya>.
37. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : [монографія] / Колупаєва А.А. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
38. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва. – К. : 2008. – 126 с.
39. Косарева Г. М. Основи формування інклюзивної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів / Г. М. Косарева // Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 65. – С. 330–335.
40. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх школах в умовах інклюзії. – Рівне, 2012.
41. Кучерук О. С. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання [Електронний ресурс] / О. С. Кучерук. – Режим доступу : <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchk%20ovska>.
42. Малофеев Н.Н. Западноевропейский опыт сопровождения учащихся с особыми образовательными потребностями в условиях интегрированного обучения (по материалам Доклада Европейского агентства по развитию специального образования) / Н.Н. Малофеев // Дефектология. – 2005. – № 5. – С. 3-18.
43. Шапочка К.А. Методичні рекомендації з дисципліни «Інклюзивна освіта». Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2020. 137 с.
44. *Шапочка К.А.* Роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Тези Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 15 травня 2018 р. / За заг. ред. А. М. Старевої; упоряд. О. А. Шевченко, В. В. Мельніченко, С. В. Кандюк-Лебідь. Миколаїв: Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В., 2018. С. 266–269. . (у співавторстві Курчатова А.В.)
45. *Шапочка К.А.* Formation of students preparedness to professional activity in conditions of preschool inclusive education (**англійською мовою**) стаття Journal of Exceptional People Vol.1, Number 14, 2019. P. 17–28. URL : <http://jep.upol.cz/2019/Journal-of-Exceptional-People-Volume1-Number14.pdf> (у співавторстві Курчатова А.В.)
46. *Шапочка К.А.* The training of future educators of preschool educational institutions to work in the conditions of inclusive educational environment (**англійською мовою**) стаття Danish scientific journal DSJ 2019. Vol.2. № 22. P. 55–58. URL : http://www.danish-science.org/wp-content/uploads/2019/05/DSJ_23_2.pdf (у співавторстві Трифонова О.С.)
47. *Шапочка К.А.* Підготовка майбутніх вихователів до роботи з розвитку мовлення дітей із ЗПР в умовах інклюзивного освітнього середовища стаття Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 3 / МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини ; [голов. ред. С. В. Совгіра]. Умань : Візаві, 2019. С. 179–189. (**фахове видання (категорія**

Б)) URL : <http://znp.udpu.edu.ua/issue/view/11534>

48. Шапочка К.А. Formation of inclusive values as development of democratic values / formation of inclusive values is democratic society development стаття (**Web of Science**) AI- Amazonia Investiga.2020.Vol. 9 No 29 P. 107–115 (ISSN2322-6307-Colombia-WoS). <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1375/1226> (WoS) (у співавторстві Stepanova T., Vdovychenko R., Shapochka K., Babaian Yu., Ivanets N.)

49. Шапочка К.А. Формування комунікативної компетенції дошкільника з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного освітнього середовища *Навчально-методичний посібник*. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2020. 265 с.

50. Шапочка К.А. Формування комунікативної компетенції дошкільника з мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного освітнього середовища (Частина II) *Навчально-методичний посібник* Миколаїв: СПД Румянцева Г.В., 2021. – 80с.

Допоміжна

1. Д. Харві; пер. з англ. – К.: СПД–ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с. доп. і перероб.]. – К. : Кондор, 2007. – С. 359-377.
2. Ленів З. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи / З. Ленів // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Серія 19 : корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 28. – С. 119–125.
3. Логопедична онлайн-служба «Коректолог» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://korektolog.com>.
4. Луценко І. В. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі : автореф. дис... на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спец. : 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / І. В. Луценко; Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. – К. , 2017. – 20 с.
5. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання / пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича. – К. : ТОВ «Поліграф плюс», 2016. – 80 с.
6. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах у 2015–2016 навчальному році. – Режим доступу : mir.govpsi.at.ua/Metodrecomend/inkluz.doc.
7. Миронова С.П. – Робота фахівців з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами // Актуальні питання корекційної освіти. Випуск N 9. – 2017.
8. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник]. – Кам'янець-Подільський, 2016. – 164 с.
9. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. – К. : 2018. – 252 с.
10. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії, 27–28 жовтня 2016 року; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського зб. тез доповідей / ред. кол. В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Н. І. Лазаренко, З. П. Ленів. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 416 с.
11. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : «А. С. К.», 2012. – 308 с.
12. П'яткова Т. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя : швейцарський досвід [Електронний ресурс] / Т. П'яткова. – Режим доступу : <http://www.deseco.admin.ch>.
13. Підготовка педагогічних кадрів до роботи з різними категоріями дітей: виклики та можливості : матеріали міжвузівської (заочної) науково-практичної конференції (Хмельницький, 28 лютого 2018 року). – Хмельницький : ПП «А.В.Царук», 2018. – С. 135–138.
14. Пономаренко М. А. Педагогическое супервизорство: генезис понятия и сущность [Електронний ресурс] / М. А. Пономаренко // Письма в Эмиссия. Оффлайн (The Emissia.Offline Letters) (Электронный журнал). – 2012. – Режим доступа :

<http://www.emissia.org/offline/2012/1839.htm>.

15. Проект TUNING «Tuning Educational Structures in Europe» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tuning.unideusto.org/tuningeu>.

16. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупасової А. А. – К. , 2010. – 363 с.

17. Рекомендаційні матеріали щодо створення Нового Освітнього Простору. Режим доступу: <http://dfr.minregion.gov.ua/foto /upload/%D0%9D%D0%9E%D0%9F.pdf>.

ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

13. Інформаційні ресурси

- www.nmc.io.ippo.kubg.edu.ua
- www.ussf.kiev.ua
- www.naiu.org.ua
- <http://ispukr.org.ua/>